

EDICIÓ: Grup de divulgació de la història de Fals, Associació Cultural i Recreativa de Fals
COL·LABORACIÓ: Ajuntament de Fonollosa, Cooperativa UMAC, Arxiu Comarcal de Manresa

ASSOCIACIÓ CULTURAL I RECREATIVA DE FALS
Carrer de les escoles, s/n
08259 Fals (Fonollosa)
Telèfon: 938368003

El contingut d'aquesta edició és de divulgació de la història local del poble de Fals. En cap cas es vol ferir la sensibilitat de ningú i, serà d'agrair que qualsevol errada o inexactitud en els escrits, sigui comunicada als redactors de Falchs.

Els ornaments religiosos

El ritus catòlic es caracteritza per una sèrie d'ornaments que s'utilitzen en les diferents celebracions. La forma i ús dels ornaments ha variat molt poc en el decurs dels darrers segles. Cada església guardava curosament els objectes sagrats, pel seu valor simbòlic, però també pel material, ja que molts d'ells estaven fets amb materials nobles com la plata i l'or. En les actes de les visites que el bisbe, o un delegat seu, feia periòdicament a la parròquia de Fals s'hi troben abundants referències a ornaments litúrgics de l'església.

Se'n pot fer una classificació en tres tipus; vestimenta sacerdotal, dotació dels altars, i elements del culte.

En el primer apartat tenim que el 1425 el rector Nicolau Masdons disposava de dos jocs de **casulla**, estola i manípul de festes. El 1592 es va manar als Obrers que comprassin una casulla per les misses de difunts, dos **amits** i dos **cinyells**. Ho havien de fer abans de tres mesos si no volien ser castigats amb l'excomunicació i una multa de 10 sous. El 1604 es va veure la necessitat de dotar la sagristia amb un mirall i dues tovalloles per poder rentar-se les mans els sacerdots. L'informe de 1627 destaca que la roba que es troba en un calaix de la sagristia està neta i ben plegada.

El 1735 el rector disposava d'una casulla de setí vermell i domàs blanc, però mancava una **estola** i un **manípul** de similar qualitat.

El 1742 es van haver de confeccionar unes tovalles per la sagristia i diverses peces de roba blanca pels oficients. El 1764 es va veure la conveniència de fer fer dues **albes**

més, ja que de vegades assistien molts celebrants i no n'hi havia per a tots. El 1773 faltava un **bonet** pel rector, dues albes i dos **garnatxes** per sortir a la processó, i també completar la calaixera amb quatre tovalles i dues tovalloles. El 1783 es va decidir retirar de circulació una capa groga amb sanefa vermella.

L'altar major estava el 1425 protegit per una coberta de cuir i tenia unes tovalles dobles. El **frontal** era de seda. En la inspecció de 1592 es va trobar que tots els altars estaven ben cuidats amb funda de cuir i tres tovalles, però que era convenient posar a l'altar major uns canelobres de ferro o llautó. El 1637 es va manar al "capità" de la Confraria del Roser que renovés el pal·li de l'altar i que el protegís amb un cobrialtar de **guadamassil**.

El 1666 l'altar major es trobava profusament guarnit. El **pal·li** era de domàs amb flocadures i passamans de plata. Al voltant de l'altar hi havia quatre canelobres de bronze, dos de llautó i 12 florers envidriats amb miralls. A sota del retaule s'hi trobaven quatre figures d'àngels. Els altres altars de l'església també tenien frontals de vellut o de tela pintada, diversos canelobres i llànties, i estaven més o menys decorats segons les possibilitats de la confraria que en tenia cura.

El 1725 es va haver de fer un frontal negre per l'altar major i un de guadamassil per l'altar de sant Isidre. Així mateix una capseta de llauna per guardar les hòsties. El 1745 es va recordar que tots els altars havien d'estar protegits pel guadamassil o bé amb un drap d'un color discret.

El 1856 es va fer notar al rector que havia desaparegut el **signum crucis** del reliquiari de la "vera cruz" de l'altar major, i que l'havia de substituir per un altre.

Alba

El 1425 l'església comptava amb una **custòdia** de plata, una capsa d'ivori per guardar l'eucaristia i una capsa de fusta on hi havia els olis sagrats pels catecúmens i malalts. El **calze** era de plata, però tenia el peu trencat, i el Visitador els va donar de temps fins Pasqua, perquè el fessin arreglar. El 1574 la custòdia era d'ivori i contenia cinc sagrades formes. El calze d'argent, el missal i el ciri pasqual estaven en bon estat, però calia reparar la coberta de la pica baptismal.

Crismeres

El 1604 el Bisbe va ordenar als Obrers que havien de construir un tabernacle, tancat amb pany i clau, per guardar-hi el sant Sagrament el Dijous Sant. També que encarreguessin un **vesicle** per l'hòstia, una llanterna per portar la comunió als malalts, i un llibre de cant pel cor.

El 1666 hi havia dins del sagrari de l'altar major dues custòdies de plata; l'una tenia sis caires i era per guardar les formes, mentre que l'altra era per l'elevació i era rodona, amb unes puntetes de plata i una creu al capdamunt. La pica baptismal estava folrada d'aram i tapada amb una coberta estanyada i una tapa de fusta decorada. Les **crismeres** eren quadrades i fetes de plata blanca, cada ampolla tenia un tap inscrit amb la mena d'oli que contenia, i el conjunt es guardava en una caixeta de fusta.

El Visitador va manar el 1685 que es fes daurar la clau del sagrari, el vas de portar el viàtic als malalts, i una **patena**. Els va manar també que compressin un missal i tres bosses pels **corporals** de tres colors diferents, vermell, blanc i negre. El 1693 els Obrers van rebre l'encàrrec d'adquirir taps de plata per les ampolletes que s'utilitzaven per anar a buscar els sants olis a Manresa.

El 1742 es van haver de posar dos vidres transparents al vericle, perquè els que hi havia s'havien trencat. El Bisbe va recordar que la neteja dels vasos i ornaments sagrats era responsabilitat del rector, i que si no ho feia incorreria en culpa greu.

El 1761 el Bisbe Sarmentero va trobar que la tapa del vericle estava solta, perquè s'havia espatllat la xarnera. Els va ordenar que la fessin apairar el més aviat possible. El Bisbe es va mostrar insatisfet amb l'estat general de conservació dels ornaments de l'església. El 1778 es va haver d'adobar el calze, perquè tenia el peu tort.

LÈXIC

amit drap de lli blanc, lligat amb cintes al pit, que l'oficiant du sobre el coll i les espatlles

alba vestidura interior de tela o lli llarga fins els peus. Els dobles dels braços i els baixos estan adornats amb puntes.

bonet barret de forma quadrangular amb una borla al capdamunt. Els cardenals el porten de color vermell, els bisbes, morat, i els capellans, negre.

calze vas per la consagració del vi. Ha de ser d'or o plata, o de metall daurat.

casulla vestit superior molt ornamentat amb brodats. De colors diversos segons el calendari litúrgic o la celebració.

cinyell o cingol, cordó acabat amb borles que cenyeix l'alba

corporal drap beneït que serveix de tovalla per col·locar el calze. Es plega d'una manera especial.

crismeres recipients que contenen els tres olis sagrats; de confirmar, dels malats, i de la extremunció.

custòdia vas sagrat on s'exposa el Santíssim Sagrament

estola banda de tela d'uns dos metres, decorada amb tres creus, que l'oficiant porta penjada del coll

frontal part davantera de l'altar, que solia ser de tela pintada o de fusta tallada

garnatxa vesta que els antics sacerdots portaven sobre la gonella o túnica

guadamassil funda de cuir pintat o gravat amb dibuixos, que servia per protegir l'altar. El nom ve del fet que a l'Edat Mitjana se solien importar de la ciutat africana de Gadamés.

manípul drap del mateix color que la casulla que es porta a l'avantbraç esquerre. D'origen romà, era el mocador que la gent de posició portava a la mà per eixugar-se la suor. pal·li peça de tela que es posava com un baldaquí sobre l'altar.

patena disc d'or o metall daurat sobre el qual es diposita l'hòstia. També serveix per tapar el calze.

signum crucis reliquiari que conté una estella de fusta de la creu

vesicle capseta on es posa l'hòstia, entre dos vidres, per exposar-la a l'altar o treure-la a les processons.